

■■■ KELEMEN LÁSZLÓ HITE ■

Kétszázötvenkét évvel ezelőtt a budai Várban vitte színre első előadását az első magyar nyelvű színtársulat

1790. október 25-e a magyar nyelvű színjátszás történetének legfényesebb dátuma. Úgy érzem, hogy minden esztendőben illő tisztelettel kell (kellene) megemlékeznünk erről a napról, amikor a budai várban, a mai Várszínház színpadán Kelemen László színtársulata bemutatta Simai Kristóf *Igazházi* című darabjának átdolgozott változatát. Színjátszásunk kezdetét jelzi, jelenti ez a számunkra oly jelentős dátum, annak a színjátszásnak, amely immáron kétszázötvenkét esztendeje (megtorpanások, kemény, küzdelmes évek ellenére) létünk éltetője, önbecsülésünk, nemzeti tudatunk megtartó ereje.

Az első magyar nyelvű színtársulat szervezését Kelemen László vállalta. Természetesen a társulat működtetéséhez játékgendélyre volt szüksége. Ez ügyben a Helytartó Tanácshoz kellett fordulnia. Hogy ez az engedélykérés tulajdonképpen hogyan is történt, azt Kelemen László így mesélte el közeli rokonának, Szilágyi Pálnak: „Én folyamodványomat az akkor egybegyűlt rendekhez be is nyújtottam; s jó eleve az elnökkel eziránt értekeztem, de mikor a protonotárius olvasá: »Kelemen Lászlónak alázatos folyamodványa a tekintetes karok és rendekhez, melyben kéri egy magyar színész-(teátrális)társulat felállíthatását«, mintha a mennykő ütötte volna a tekintetes karok és rendek közé; felugráltak és kiabáltak (mégpedig nem a legillendőbbben): »Le vele! Hazaáruló! A nemzetből csúfot, komédiást akar csinálni, a magyart bukfenceztetni akarja! Bolondokházába vele!« Végre hosszas rimánkodására az elnöknek csend lett, mire az elnök kérte a tekintetes karok és rendeket, ne törjünk pálcát addig valaki fölött, míg ki nem hallgattuk, hallgassuk meg hát okait is, mi készíti Kelemen László uramat teátrális társulat alakítására. »Halljuk hát no, halljuk!«

A protonotárius fölolvása a folyamodványt, melyben elősorlotta a színészet szükségessége és haszna mind nyelv, mind erkölcsi tekintetben – lassú moraj, mint a tenger, mikor vihart érez, végre kitör, még nagyobb lárma, kiabálás, mint előbb, csakhogy egészen ellenkező értelemben. »Éljen Kelemen László! Ez az igazi magyar, ő a nemzet dicsősége! Ő a magyar nyelv megmentője!«” Az engedély tehát megvolt, a társulat is, éppen csak a játékhely hiányzott, ugyanis a pesti és a budai színházakat a német bérlő nem volt hajlandó átengedni a magyaroknak. Végül is esténként egy-egy arany bér fejében sikerült egy előadást megtartaniuk Budán, a mai Várszínház színpadán (1790. október 25-én), egyet pedig két nappal később, október 27-én a pesti Rondellában!

Kelemen László szülei egyébként módos emberek voltak. Fiukat az ügyvédi pályára küldték. Amint tanulmányait elvégezte, Kelemen László Grassalkovich herceg gödöllői uradalmának ügyésze lett. Élete szépen indult, anyagilag jól állt, menyasszonya is volt már, amikor egyszerre csak mindent otthagyt, és a színjátszást választotta élete céljául! Sajnos azonban a budai és a pesti előadások után, amikor valóban úgy látszott, hogy végre a magyar színjátszás létjogosultsága megalapozódik, hogy a kezdetet sokat ígérő folytatás követi majd, nem minden az elvárások szerint történt. A bérlő a színházakat nem adta további előadásokra (másfél esztendeig szüneteltek a magyar előadások), s habár Kelemen László töretlen hite, akarata még jó ideig egybe is tartotta a társulatot, az lassan mégis szétforgácsolódott. A budai várszínházbeli előadás kétszázötvenkét esztendővel ezelőtt a magyar nyelvű színjátszás születését, nagy ünnepest jelentette. Kelemen Lászlóék ajándékozták meg nemzetüket a csodálatos ünneppel! S talán a sors keze intézte úgy, hogy a magyarság első, színházavató előadására éppen a Várszínházban kerüljön sor, abban az épületben, amely valaha templom volt (a karmeliták temploma), és amelyet II. József Kempelen Farkas tervei alapján színházzá alakított át (1784-ben). „Ha valaha is sejtette volna József császár, talán nem is csináltatott volna belőle színházat! Milyen csodás véletlen, hogy éppen arról a színpadról hangzott el az első magyar szó, melyet József császár emelt az 1786. évi rendeletével egy oltár helyén a német múza számára. Mintha csak a magyarok Istene intézte volna ezt így!” – írta Pataki József, a Nemzeti Színház egykori tagja *A magyar színészet története (1790–1890)* című könyvében.

Több mint két évszázada, hogy Thalia templomában anyanyelvünkön szólnak, szólhatnak annak papjai. El tehát a magyar nyelvű színjátszás és vele anyanyelvünk. S talán Kelemen Lászlóék hite azok számára is példamutató lesz, akik ma és holnap kerülnek majd be a Templomba, hogy tovább éltessek színjátszásunkat.

Magyar Szó, 2002. október 25.

